

Codex Ethicus

CODEX ETHICUS

Riktlinjer för tolkning av prästens vigningslöften,
utarbetade och fastställda av biskop och prostmöte i Stockholms stift 2003

CODEX ETHICUS

Prästens etik har sin grund i kyrkans bekännelse, prästlöftena, kyrkoordningen, den inre och yttre kallelsen samt en tolkning av Den heliga skrift som är förenlig med dessa.

De löften varje präst avger vid sin vigning inleds med biskopens ord:

Kyrkan är Guds folk, Kristi kropp,
ett tempel av levande stenar, där Kristus är hörnstenen.
I detta Guds folk, där vi alla genom dopet är kallade att föra ut evangelium i hela världen, har prästen ett särskilt uppdrag.
En präst skall predika Guds ord och förvalta sakramenten,
leda församlingens bön och tillbedjan i gudstjänsten,
undervisa och utöva själavård och vara en herde för Guds hjord.
En präst skall i sitt ämbete leva som Kristi tjänare, öppen för människors behov och i sitt sinne vara vänd till Gud och hela skapelsen.
Med trohet och klokhed skall prästen ge Guds folk vad det behöver för att renas och mogna i tron, så att Guds kärlek blir synlig i världen.
Åt er skall nu anförtros uppdraget att vara präst.
Möt era medmänniskor med varsamhet och aktning.
Sök Guds viljas väg tillsammans med dem och sträva efter att låta tro, lära och liv bli ett.

Prästlöftena är grunden för den prästerliga yrkesetiken. Inför vigningen har prästen lovat:

- att i Guds den treeniges namn åtaga sig uppdraget att vara präst och utöva det så, att Gud blir ärad, kyrkan uppbyggd och Guds vilja förverkligad i världen,
- att stå fast i kyrkans tro, rent och klart förkunna Guds ord så som det är givet i den heliga Skrift och så som det är omvitnat i vår kyrkas bekännelse, och rätt förvalta sakramenten,
- att följa vår kyrkas ordning och förverkliga sin kallelse med Kristus som förebild, att leva så bland människor, att prästen blir ett vittne om Guds kärlek och om försoningens hemlighet.

Som en påminnelse både om prästens egen ofullkomlighet och Guds nåd bekräftas så dessa löften med följande försäkran:

Jag, NN, vill med Guds hjälp och i förtröstan på Guds nåd leva enligt dessa löften.

Som ett uttryck för kyrkans tro och en påminnelse om tillhörigheten till den världsvida kyrkan bekänner prästkandidaterna så kyrkans heliga kristna tro i form av den Nicenska trosbekännelsen.

Den etik prästen har lovat att i förtröstan på Guds nåd följa omfattar därmed tro, lära och liv, lojalitet med kyrkans ordning och ett särskilt ansvar för medmänniskan och hela skapelsen.

Meningen med en *Codex Ethicus* för präster är att tydliggöra och förstärka prästens identitet och vi-känsla samt att öka förtroendet och intresset för yrkeskåren.

Denna Codex har karaktären av övergripande principer, förhållningssätt, allmänna riktlinjer och normer samt specifika regler. Den har inte formen av juridiskt bindande föreskrift utan baseras på det förtroende mellan Svenska kyrkan och stiftets biskop å ena sidan och enskild präst å den andra, som prästvigningen är ett uttryck för.

Riktlinjernas centrala funktion är

- att uppmärksamma den enskilde/a prästen på det etiska ansvar prästämbetet medför,
- att påminna om det större sammanhang prästen är insatt i både i sin tjänsteutövning och i sitt privatliv,
- att bevara och förbättra kyrkans anseende och det förtroende kyrkotillhöriga och allmänhet har för prästens person och handlande,
- att stödja prästens professionella hållning,
- att bidra till fortsatt diskussion och reflektion kring etikens roll i prästens yrkesutövning.

Etiken aktualiseras särskilt i relation till grupper och individer som är beroende av prästens tjänsteutövning och dem prästen själv är avhängig av.

Prästens samtliga relationer bygger på den kristna uppfattningen om en människas okränkbara värde. Denna princip innebär en syn på varje medmänniska som en Guds skapelse, oändligt värdefull och helig, utan hänsyn till kön, etnicitet, tro, kultur, sexuell orientering eller andra särskiljande faktorer.

Grundnormen är att prästen i alla sina relationer representerar kyrkan och dess tro med uppdrag att upprätta och befria. Prästen ska aldrig använda sina kontakter med medmänniskor för att skapa eller uppehålla ett osunt beroendeförhållande som kan innebära ekonomiska, sexuella eller andra otillbörliga fördelar, kränka dem eller svika deras förtroende.

Prästens ansvar

Prästens kallelse och ansvar vilar ytterst i det uppdrag Gud själv har överlämnat i dopet och på det förtroende kyrkan och stiftets biskop har visat genom prästvigningen samt på de löften prästen själv har avgett.

Därmed har prästen förbundit sig till lojalitet med kyrkans lära och ordning. Detta ger prästen vissa för alla präster gemensamma ramar, men erbjuder också en stor inre frihet och vidsträckta handlingsmöjligheter.

Vid vigningen har prästen förbundit sig till arbetsgemenskapens uppgifter och gemensamma riktlinjer.

Prästen är ansvarig inför biskop, domkapitel, arbetsledning och de förtroendevalda som församlingarna har utsett till sina företrädare, liksom inför sitt eget samvete och ytterst Gud själv.

Förmän, kolleger och medarbetare

Det är viktigt att prästen reflekterar över om han/hon har förtroende för den egna yrkeskåren. Ett sådant förtroende är en förutsättning för att man själv ska kunna representera kollegerna.

En präst ska aldrig tala illa eller nedsättande om kollegor. Kritik ska riktas till den det berör och inte till andra. Prästen ska däremot, i alla sina relationer, följa Luthers förklaring till 8:e budet: ”Vi skall tänka och tala väl om varandra och tyda allt till det bästa.”

Präster och övriga medarbetare har tillsammans med kyrkoråd och arbetsledare ett gemensamt ansvar för tjänstens utövning och ett gott arbets klimat. Problem bör i första hand tas upp med den som frågorna berör med konstruktiva förslag på förbättringar. Skvaller och prat bakom vederbörandes rygg får ej förekomma.

Uppmuntran och beröm är naturliga inslag i byggandet av en förtroendefull och positiv arbetsmiljö. Men även saklig och konstruktiv kritik är viktig i det vardagliga arbetet. Alla har ett ansvar för att missförhållanden eller rena tjänstefel beivras. Om frågorna därför behöver föras vidare till arbetsledare eller biskop, bör det ske efter att den berörda personen är informerad om kritiken och haft möjlighet att ge synpunkter på det som påtalas.

Biskop och kyrkoherde

Det är god praxis att varje präst söker sin egen självavårdare utanför den egna församlingen.

Stiftets biskop har dubbla uppgifter som både prästernas Pastor Pastorum och som stiftschef. Som ordförande i domkapitel och stiftsstyrelse har biskopen det yttersta ansvaret för främjande och tillsyn över stiftets och prästernas verksamhet. Detta innebär att samtal med biskopen endast i undantagsfall kan anses falla under tystnadsplikten. Biskopen måste i sin tjänsteutövning kunna agera utifrån sin samlade kunskap om förhållanden i stiftet. Prästen bör därför räkna med att problem, frågor och förslag som framförs vid sådana samtal sätts in i ett större sammanhang än det rent privata.

Kyrkoherden har en liknande dubbelroll som både präst och arbetsledare. När kyrkoherden står i en arbetsrättslig relation som chef kan enskild självavård inte förekomma. Det måste tydligt framgå att ett samtal, till exempel

om privata omständigheter, är av självvårdande natur och inte direkt berör tjänsten för att det ska anses falla under kyrkoherdens tystnadsplikt.

Alla känsliga frågor faller dock naturligt under biskopens eller kyrkoherdens pastorala omdöme, och ingen medarbetare ska på grund av ovanstående avstå från personliga samtal.

Självvård

Vid alla personliga kontakter är det viktigt att den som söker prästens stöd står i centrum och själv är delaktig i hur stödet utformas. En självvårdsrelation som präglas av öppenhet och utlämnande skapar starka bindningar och beroende uppstår lätt mellan konfident och självvårdare.

Att hantera närhet i samtalet och samtidigt vinnlägga sig om nödvändig distans kräver kunskap om den dynamik som uppstår i det enskilda samtalet. Prästen bör vara beredd att bearbeta beroendesituationer och vid behov söka handledning. En självvårdssituation ska helst ha en given ram som består av fastställd neutral plats och avtalad tid.

Ett respektfullt förhållningssätt garanterar att samtalssituationen inte utnyttjas av någondera parten för intimitet av otillbörlig karaktär. Prästen bör vara väl medveten om självvårdens risker och sina egna behov av handledning, fortbildning och fördjupning i ämnet.

Prästen får därför aldrig inleda eller utöva sexuella handlingar med en person som står i en beroende- och/eller självvårdsrelation till honom/henne, eller i en tidsmässigt överblickbar anslutning till en sådan relation. Särskilt grannlaga är självvårdande relationer till sörjande och konfirmander.

Tystnadsplikt

I kyrkoordningens 31 kap § 9 stadgas: "Den som är eller har varit behörig att utöva uppdraget som präst har tystnadsplikt ifråga om uppgifter som han eller hon därvid har fått veta under bikt eller enskild självvård." Därmed har kyrkoordningen markerat den prästerliga tystnadspliktens ovillkorliga och absoluta karaktär.

Allmänheten har stort förtroende för prästens tystnadsplikt. Den är absolut. Det betyder att man inte ens får bekräfta att samtal under tystnadsplikt har ägt rum. Det innebär också att prästen är förbjuden att vittna i domstol om sådant han/hon erfarit under tystnadsplikt.

Alla samtal med en präst är dock inte belagda med tystnadsplikt.

Varken prästen eller konfidenten förfogar över tystnadsplikten. Det betyder att även om konfidenten säger att prästen får berätta vad som förevarit i samtalet, är det förbjudet.

Inget som har framkommit under bikt eller biktliknande situation får yppas ens i enskild handledning. Prästen kan inte heller ingå i ett vårdteam och där, ens i aidentifierad form, yppa sådant som han/hon har fått veta under bikt eller biktliknande samtal. Ett självvårdande samtal kan däremot

efter avidentifiering, bli föremål för handledning med fokusering på självvårdarens egna reaktioner, pastorala förhållningssätt och terapeutiska metoder.

Präst i arbetsledande ställning bör inte utöva enskild självvård med underställd personal när samtalet rör relationer och förhållanden på arbetsplatsen.

Eftersom kunskapen om tystnadspliktens regler är begränsade hos allmänheten, bör prästen ålägga sig en moralisk tystnadsplikt även för enskilda samtal av känslig natur. Det är en fråga om prästens och kyrkans trovärdighet.

Det är viktigt, i synnerhet för arbetsledande präster, att man vid samtalets inledning klargör dess karaktär och ramar och därmed preciserar om det är ett samtal under tystnadsplikt eller om det kan yppas.

Tystnadsplikten är livslång. Även om en präst av någon anledning har lämnat sitt ämbete eller sin tjänst, kvarstår förbudet att yppa något i enlighet med ovanstående riktlinjer.

Församlingens förtroendevalda

Prästkallelsen är en särskild gåva och en källa till glädje och tacksamhet. Alla kristna är kallade att gestalta Kristi kärlek och ljus i en trasig värld. Prästen är av Gud själv, genom ett tilltal till hjärtat, kallad av kyrkan och församlingen att förvalta det särskilda prästämbete som finns i kyrkan.

Prästen och församlingens förtroendevalda i kyrkofullmäktige och kyrkoråd har ett gemensamt uppdrag och ansvar. Därför är det viktigt att prästen vårdar och utvecklar sina relationer med de förtroendevalda. Prästen är församlingens andliga ledare och förväntas därmed också vara andlig ledare för de förtroendevalda. Ömsesidig respekt och kunskap om varandras roller är därför nödvändigt för ett uthålligt och stabilt ansvarstagande.

Kyrkliga handlingar

De kyrkliga handlingarna är aldrig privata, men bör helst innehålla ett personligt tilltal. Prästen är alltid ett redskap för att förmedla kyrkans omsorg och engagemang. Få andra yrkeskategorier i samhället möter människor i så skiftande livssituationer som prästen. Vid samtal inför dop, konfirmation, vigsel och begravning kommer prästen nära enskilda människor i livstydande och ibland livsavgörande situationer.

De kyrkliga handlingarna är kristna gudstjänster, men de är också riter i olika livspassager. Människor står då inför avgörande livsförändringar och är därför mer uppmärksamma, sårbara och påverkbara än annars. Det ger prästen ett stort ansvar i uppgiften att både lyssna och undervisa om kyrkans förståelse av de kyrkliga handlingarna. Den främsta uppgiften är att skapa en förtroendefull relation som ger var och en goda möjligheter att ta till sig riten på ett livsavgörande sätt. Här gäller det att förena individens personliga behov och önsknings med kyrkans budskap och identitet.

Det är också viktigt att kunna vila i vår kyrkas objektiva ämbetssyn, vilken betyder att ämbetshandlingarnas giltighet inte är beroende av personliga kva-

liteter eller egenskaper. Dock är ett förtroende för prästen som person inte utan betydelse för människors tilltro till det kristna budskapet.

Uppdrag i annan församling

Då präst kallas att fira gudstjänst eller utföra kyrklig handling i annan församling än den egna, hör det till god sed att ta kontakt med den aktuella församlingens kyrkoherde (KO kap 17 § 16). Vid utformningen av sådana gudstjänster är det lämpligt att efterhöra och följa lokal praxis.

Massmedier

Massmedierna har en legitim och viktig funktion att informera och granska olika samhällsföreteelser, däribland kyrkans och prästens verksamhet. Kyrkan omfattas i huvudsak av offentlighetsprincipen och prästen av grundlagens bestämmelser om yttrandefrihet. Samtidigt är prästen ofta bunden av sin tystnadsplikt, då han/hon har kunskaper av konfidentiell natur.

Vid uttalanden i medierna kan ingen präst tala för hela Svenska kyrkan utan bara ge sin egen uppfattning eller tolkning, med öppenhet för att kyrkan ofta rymmer många, ibland motstridiga, åsikter.

Riktlinjer vid mediekontakter är

- att underlätta mediernas informerande och granskande uppgift genom relevant och sakligt grundad information, utan att utlämna enskilda personer,
- att förvissa sig om att informationen är rätt uppfattad och att man själv är rätt citerad,
- att avstå från att debattera personliga konflikter eller samarbetsproblem inom kyrkan,
- att undvika nedsättande omdömen om personer, andra samfund eller religioner,
- att så långt det är möjligt vara lojal mot kyrkan och dess företrädare och värna om kyrkans anseende,
- att undvika publicitet för egen räkning, utan i allt, efter bästa förmåga, företräda kyrkans budskap och uppgift

Ekonomisk vinning

Kyrkans ämbetsbärare får aldrig sträva efter att för egen del erhålla pengar, gåvor, testamenten eller andra gentjänster för sin yrkesutövning. Prästen äger inte sitt ämbete och vinningstjänsten får aldrig uppfattas "vara till salu".

Bisysslor

Präst som på sin fritid utför konsultuppdrag, föreläsningar eller annat som är ersättningsberättigande, bör informera sin närmaste arbetsledare och i mer omfattande fall sin biskop om verksamhetens omfattning och art.

Relation till andra kyrkor och religioner

I relationen till andra kristna samfund och religioner är den givna utgångspunkten att alla människor är skapade till Guds avbild.

Tron på Jesus Kristus som vår räddare är kyrkans speciella fundament, som vi ska stå stadigt på för att bli respekterade som samtalspartners. Vår tredje utgångspunkt är en öppenhet för den heliga Andens verkan.

Vi bör i dialogen med andra trosriktningar i vårt närområde undvika proselytism och en missionerande inställning, vilket betyder att upprätthålla en respektfull hållning även till personer vars trostolkningar vi inte delar.

Allt är dock inte bra i religionens värld. Vi får aldrig tveka att kritisera och ta avstånd från förtryck. Det gäller både i vår egen kyrka och i andra kristna samfund och religioner. En viktig ledstjärna är viljan och förmågan att försvara livet självt. Det betyder att stå på de svagas och utsattas sida i livskampen. Prästens tolerans omfattar inte tolerans mot intolerans. Den som är alltför intresserad av att själv ha de rätta svaren, blir ingen bra samtalspartner i dialogen. Samarbetsprojekt i kärlekens tjänst och teologiska samtal är bra vägar för samarbete över samfundsgränser.

Ansökan om tjänst

Vid ansökan om tjänst i församling, stift eller på nationell nivå ska otillbörlig påverkan på tjänstetillsättningen undvikas. Medsökandes meriter eller lämplighet ska inte kommenteras. Var och en bör själv få möjlighet att sakligt presentera förtjänst, skicklighet och lämplighet för tjänsten. Arbetsgivaren bestämmer vem eller vilka som kallas till intervjuer inför tjänstetillsättningen utifrån bedömning av meriter och referenser.

Det är bara undantagsvis rekommendabelt att under rekryterings- och tillsättningsperioden inneha ifrågavarande tjänst som vikarie eller tillförordnad befattningshavare.

Prästens privatliv

För att leva ”som vittne om Guds kärlek och om försoningens hemlighet” krävs medvetenhet om vården av den egna själen. Prästen använder sig själv som redskap. Av detta följer att själavård och handledning är nödvändiga inslag i prästens liv. Därmed skapas en möjlighet att bearbeta den personliga tron, så att den integreras och fördjupas under livets gång. Prästen kan då uppleva sig sann mot sig själv, medmänniskan och Gud.

Prästen omfattas av prästlöftena hela livet. Därför kan ingen skarp gräns dras mellan privatliv och tjänsteutövning. Prästen ska i allt sitt leverne ha Kristus som förebild och själv sträva efter att vara ett vittne därom och ett gott föredöme för sin omgivning.

Prästen kan drabbas av samma livsproblem och svårigheter som alla andra. Omsorgen om att tjänsten inte uppslukar prästen till den grad, att familjen och de privata relationerna försummas, är central. Med ett harmoniskt famil-

jeliv och levande sociala relationer blir prästen en naturlig förebild i ett samhälle där söndring och ensamhet är alltför vanligt förekommande.

Svårigheter eller komplikationer i prästens äktenskap/partnerskap eller kärleksrelationer uppmärksammas och skärskådas ofta intresserat av omgivningen. Privata tillkortakommanden kastar lätt sin skugga även över kyrkans budskap och trovärdighet. Då problem uppstår bör prästen vara snar att söka hjälp och stöd från självvårdare, familjeterapeut eller i förekommande fall av sin arbetsledning. Klokskap, ömsinhet och diskretion blir särskilt viktiga för kyrkans ämbetsbärare.

Prästen bör vara snar att söka professionell hjälp redan vid lindrigt missbruk av alkohol, droger eller sex, liksom vid spelberoende.

Enligt kristen människosyn består varje människa av kropp, själ och ande. Ingen av dessa storheter får försummas. Prästen bör påminna sig själv om att kroppen är den heliga Andens tempel.

Prästen har ansvar för att ständigt utveckla sin kompetens och skicklighet.

Litteraturstudier, handledning, deltagande i fortbildningar, erfarenhetsutbyte kolleger emellan, liksom sund självkritik är alla viktiga instrument för detta.

Det personliga böne- och andaktslivet får ej försummas. Att delta i gudstjänster och höra andra präster predika, även då man inte är i tjänst, är både ett bidrag till den egna andliga utvecklingen och en del av Svenska kyrkans församlingssyn.

*Veni Sancte Spiritus,
reple tuorum corda fidelium,
et tui amoris in eis ignem accende:
qui per diversitatem linguarum cunctarum,
gentes in unitate fidei congregasti.
Alleluja, alleluja.*

*O du helge Ande, kom.
Fyll dina trognas hjärtan
och tänd i dem kärlekens eld, din levande låga.
Du som från skilda länder och språk
samlar folken i kristen tro och endräkt:
en enda helig kyrka.
Halleluja, halleluja.*

Utgiven 2003 av
Stockholms stift
Box 2016
103 11 Stockholm

www.svenskakyrkan.se/stockholmsstift